

Konflikty na świecie – konflikt naddniestrzański

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Ziemowit Szczerek, *Naddniestrze. Państwo wyjęte spod prawa*, dostępny w internecie: polityka.pl [dostęp 2.04.2020 r.].
- Źródło: Anna Tomczyk, *Polacy z Naddniestrza*, 16.10.2019 r., dostępny w internecie: tvp.pl [dostęp 2.04.2020 r.].
- Źródło: *Operacja Naddniestrze*, 3.09.2017 r., dostępny w internecie: wprost.pl [dostęp 2.04.2020 r.].

- Źródło: *Państwo, którego nie znajdziecie na mapie*, 7.12.2019 r., dostępny w internecie: dziennik.com [dostęp 2.04.2020 r.].

Konflikty na świecie – konflikt naddniestrzański

Źródło: domena publiczna.

Zapoczątkowanie przez Estonię procesu rozpadu Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich (ZSRS) nastąpiło 16 listopada 1988 roku. Jej śladem poszły następne republiki i 26 grudnia 1991 roku ZSRS przestał istnieć. Jednym z państw, które ogłosiło niepodległość, była Mołdawia – przez lata część ZSRS jako Mołdawska Socjalistyczna Republika Sowiecka (MSRS). Republika Mołdawii ogłosiła niepodległość 27 sierpnia 1991 roku, ale ten ubogi kraj miał problemy z funkcjonowaniem, dlatego początkowo istniał plan przyłączenia go do Rumunii. Jednak w referendum z 1994 roku Mołdawianie zadecydowali o niepodległości kraju. Konsekwencją planów unifikacji z Rumunią stała się secesja Naddniestrza zamieszkiwanego przez Rosjan i Ukraińców. Tym samym powstała separatystyczna Mołdawska Republika Naddniestrza.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz sytuację Mołdawii po upadku ZSRS.
- Wyjaśnisz, jak doszło do powstania Naddniestrza.
- Przeanalizujesz przyczyny konfliktu naddniestrzańskiego.
- Omówisz przebieg konfliktu naddniestrzańskiego.
- Przedstawisz konsekwencje konfliktu w Naddniestrzu.

Dla zainteresowanych

Konflikt naddniestrzański

**Konflikty na peryferiach
ZSRS**

Przeczytaj

Historia Naddniestrza

W średniowieczu [Naddniestrze](#) było częścią Rusi, po jej rozbiciu dzielnicowym znalazło się w strefie wpływów Rusi Halickiej. Następnie wraz z całą Rusią weszło w strefę wpływów Złotej Ordy. Od XIII wieku obszar ten zasiedlali Wołosi, którzy – asymilując się z zamieszkującą tam ludnością ruską – stworzyli przyszły naród mołdawski. W II połowie XIV wieku powstało Hospodarstwo Mołdawskie. W XV stuleciu znalazło się ono pod wpływem Wielkiego Księstwa Litewskiego i Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz imperium osmańskiego. Ostatecznie po II rozbiorze Rzeczypospolitej i zwycięstwie w wojnie z Turcją Imperium Rosyjskie podporządkowało sobie całe Naddniestrze. Pozostało ono w granicach Rosji aż do jej upadku w 1917 roku. W wyniku rewolucji Naddniestrze weszło w skład Ukrainy Sowieckiej, którą w 1922 roku włączono do ZSRS. Pretensje do Naddniestrza zgłaszała także Rumunia kontrolująca obszar [Mołdawii](#). Otrzymała ona jedynie miasto Tighina (Bendery) po 1918 roku.

Pod sowiecką kontrolą

W 1924 roku władze najwyższe ZSRS powołały do życia Mołdawską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Sowiecką (MASRS) jako polityczne uderzenie w Rumunię, która kontrolowała leżącą na prawym brzegu Dniestru Mołdawię. Stolicą MASRS został Tyraspol, językami urzędowymi były rosyjski, ukraiński i mołdawski.

Na podstawie paktu Ribbentrop–Mołotow Mołdawia w 1940 roku znalazła się w sowieckiej strefie wpływów jako Besarabia. Z jej terytorium utworzono Mołdawską Socjalistyczną Republikę Sowiecką ze stolicą w Kiszyniowie. Po agresji III Rzeszy na ZSRS w 1941 roku Rumunia odzyskała utracone terytoria oraz uzyskała ziemie na lewym brzegu Dniestru, czyli Zadniestrze. Kolejne zmiany terytorialne nastąpiły w 1944 po wkroczeniu Armii Czerwonej na Bałkany. Mołdawia i Zadniestrze wróciły do ZSRS jako Mołdawska Socjalistyczna Republika Sowiecka i pozostały częścią imperium sowieckiego aż do jego upadku. W czasach ZSRS na terenie Naddniestrza osiedliło się wielu Rosjan, którzy zajmowali najwyższe stanowiska wojskowe oraz administracyjne. Należy pamiętać, że w ramach industrializacji na terenie Naddniestrza ZSRS umieścił ważne zakłady zbrojeniowe i przemysłu ciężkiego. Do ich obsługi sprowadzano specjalistów z Ukrainy i Rosji. Spowodowało to przewagę mniejszego Naddniestrza w Mołdawskiej Socjalistycznej Republice Sowieckiej, co Mołdawianie przyjmowali jako faworyzowanie tego obszaru przez Rosjan, a to kierowało ich w stronę ewentualnego mariażu z Rumunią.

Niepodległość Mołdawii

Kryzys ZSRS spowodował, że w Mołdawskiej SRS zrodziły się tendencje niepodległościowe, co zaowocowało licznymi demonstracjami, w trakcie których pojawiały się pomysły połączenia Mołdawii z Rumunią. Wiązało się to z wrogością wobec rosyjskojęzycznego Naddniestrza.

31 sierpnia 1989 roku język mołdawski, zapisywany alfabetem łacińskim, uznano za język państwowy w Mołdawii, co wywołało protesty rosyjskojęzycznego Naddniestrza. Zaniepokoiło to mieszkających w Mołdawii na lewym brzegu Dniestru Rosjan i Ukraińców, którzy już w 1990 roku utworzyli republikę Naddniestrze. Rada Najwyższa ZSRS w czerwcu 1990 roku zgodziła się na suwerenność Mołdawii pod nazwą Republika Mołdawii. W ten sposób słabnący ZSRS utrzymał kontrolę nad swoją republiką do puczu Giennadija Janajewa w dniach 19–21 sierpnia 1991 roku.

W jego następstwie 27 sierpnia 1991 roku Republika Mołdawii ogłosiła niepodległość. Jednak już w grudniu 1991 roku Mołdawia weszła w skład [Wspólnoty Niepodległych Państw](#) (WNP) tworzonej przez Federację Rosyjską.

Oprac. na podst. *Rozpad Związku Sowieckiego*, dzieje.pl, 16.11.2013 r.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zwróć uwagę na kolejność ogłaszania niepodległości przez poszczególne republiki.

Powstanie Naddniestrza

Obawy mieszkańców lewego brzegu Dniestru o ich przyszłość w ramach Republiki Mołdawii doprowadziły do ogłoszenia 2 września 1990 roku deklaracji o pozostaniu w ramach ZSRS. Dopiero 5 grudnia 1990 roku Naddniestrze proklamowało powstanie Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawii (*Pridnestrowskaia Moldavskaia Respublica* – PMR). Stolicą państwa został Tyraspol. Terytorium nowo powstałego państwa to wąski pas ziemi o długości ok. 200 km, rozciągający się na lewym brzegu Dniestru, o powierzchni 4163 km². Liczy ok. 555,5 tys. mieszkańców.

Zastanów się nad geograficznymi przyczynami powstania Naddniestrza.

Naddniestrzańska Republika Mołdawii – kraj, którego nie ma

Separatystyczna Naddniestrzańska Republika Mołdawii od początku była pod wpływem politycznym i militarnym Federacji Rosyjskiej. To właśnie z Rosji płynęły do Naddniestrza pieniądze i surowce potrzebne do funkcjonowania państwa. Szczególną rolę odegrała stacjonująca w Naddniestrzu 14. Armia Rosyjska, która stała się podstawą suwerenności republiki. Rosyjskie bazy wojskowe w Naddniestrzańskiej Republice Mołdawii miały być zlikwidowane już w 2003 roku. Rosjanie jednak stwierdzili, że ze względu na brak stabilizacji w Naddniestrzu pozostaną aż do unormowania się sytuacji. Do dziś na tym obszarze stacjonuje około 1800 żołnierzy rosyjskich, którzy stanowią gwarancję funkcjonowania republiki i są symbolem rosyjskiego militarizmu.

Igor Smirnow, przywódca naddniestrzańskich separatystów i pierwszy prezydent Naddniestrza.

Źródło: Пресс-служба Президента ПНР, licencja: CC BY 4.0.

Niepodległości Naddniestrza nie uznaje żadne państwo na świecie. Wyjątkiem są [separatystyczne](#) republiki Abchazji i Osetii Południowej, które też nie zdobyły międzynarodowego uznania. Społeczność międzynarodowa przyjęła, że terytorium samozwańczej republiki jest integralną częścią Republiki Mołdawii.

17 września 2006 roku odbyło się referendum dotyczące niepodległości Naddniestrza. Ponad 97% głosujących, przy frekwencji na poziomie 78,6%, opowiedziało się za jej uzyskaniem. Ważności referendum nie uznały ani Unia Europejska, ani Stany Zjednoczone.

Polonia w Naddniestrzu

W Naddniestrzu mieszkają Polacy, którzy są skupieni w północnej części tego państwa. Najwięcej Polaków, około 1800 osób, mieszka w Słobodzie Raszkowo i Raszkowie. Większość z nich to potomkowie Polaków mieszkających tam od czasów I Rzeczypospolitej, kiedy te

tereny należały do państwa polskiego. Utrzymują oni polską kulturę, język oraz wyznanie katolickie. W Raszkowie znajduje się Dom Polski „Wołodyjowski”, w którym skupia się życie Polonii z Naddniestrza.

Ufundowany przez Józefa Lubomirskiego w XVIII w. kościół św. Kajetana w Raszkowie to najstarszy istniejący katolicki kościół w Mołdawii.

Źródło: Crissty90, licencja: CC BY-SA 4.0.

Słownik

Mołdawia

Republika Mołdawii; państwo europejskie położone na terenach historycznej Besarabii i obszarach na lewym brzegu Dniestru

Naddniestrze

Mołdawska Republika Naddniestrza; region autonomiczny we wschodniej Mołdawii, o pow. 4163 km² (dł. ok. 200 km, szer. 12–15 km), ok. 550 tys. mieszkańców; stolica Tyraspol; faktycznie państwo nieuznawane przez społeczność międzynarodową

separatyzm

(z łac. *separatio* – oddzielenie); dążenie do oderwania się określonego terytorium od jakiegoś państwa w celu uzyskania niepodległości

Wspólnota Niepodległych Państw

WNP; ros. *Sodruzhestwo Nezawisimych Gosudarstw*; związek gospodarczo-polityczno-wojskowy Rosji i 10 (początkowo) byłych republik związkowych ZSRS, powstały 8 XII 1991 r. w wyniku umowy podpisanej na spotkaniu w Puszczy Białowieskiej przez prezydenta Rosji Borysa Jelcyna, prezydenta Ukrainy Leonida Krawczuka i przewodniczącego Rady Najwyższej Białorusi Stanisława Szuszkiewicza

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą i wykonaj ćwiczenia.

Konflikt naddniestrzański

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Przedstaw rolę Rosjan w konflikcie o Naddniestrze.

Ćwiczenie 2

Opisz, do czego nawiązywał kryptonim operacji „Koń trojański”.

Ćwiczenie 3

Zastanów się, dlaczego Mołdawia przegrała konflikt o Naddniestrze. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż zdania prawdziwe.

☐

W 1924 roku władze najwyższe ZSRS powołały do życia Mołdawską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Sowiecką (MASRS).

☐

W wyniku rewolucji Naddniestrze weszło w skład Ukrainy Sowieckiej.

☐

Naddniestrze ma 41 163 km kwadratowych powierzchni i liczy ok. 555,5 tys. mieszkańców.

☐

W II połowie XIV wieku powstało Hospodarstwo Mołdawskie.

Ćwiczenie 2

Wskaż, kiedy Naddniestrze proklamowało powstanie Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawii.

☐

5 grudnia 1990 roku

☐

13 grudnia 1991 roku

☐

22 maja 1990 roku

☐

17 sierpnia 1991 roku

Ćwiczenie 3

Wyjaśnij znaczenie pojęcia „separatyzm”.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

((Anna Tomczyk

Polacy z Naddniestrza

Dom Polski w Raszkowie „Wołodajowski” ma gromadzić rodaków, których fascynuje historia, literatura, sztuka i tradycje dawnej Rzeczypospolitej. Dom Polski zajmuje dwa budynki. Zachowały się w nich m.in. stare piece i zapiecki. Atmosfera domu ma przypominać dawną Polskę. Towarzystwo zbiera pamiątki z Ojczyzny. Każdy, kto tu zagłąda i wsłuchuje się w sienkiewiczowskie opisy, wyjeżdża wzruszony. Polacy, którzy ostatnio tutaj zajrzeli, wzięli udział w sztuce tworzonej na żywo, a dedykowanej Stanisławowi Moniuszce. Słuchali też starych polskich pieśni. Działające w Naddniestrzu Towarzystwo Jasna Góra w swoim repertuarze ma ich aż kilkadziesiąt.

Źródło: Anna Tomczyk, *Polacy z Naddniestrza*, 16.10.2019 r., dostępny w internecie: tvp.pl [dostęp 2.04.2020 r.].

Wyjaśnij, skąd w naddniestrzańskim Raszkowie wzięli się Polacy.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

“ *Operacja Naddniestrze* ”

(...) Naddniestrze to wąski kawałek ziemi ciągnący się przez 200 km wschodniego brzegu Dniestru, wciśnięty między Mołdawię a Ukrainę. Formalnie to część Mołdawii, ale w rzeczywistości pół miliona Rosjan żyjących na tym spłachetku cieszy się pełną niezależnością. Ich państwo i jego władze nie są uznawane przez żadne państwo świata. Przy życiu Naddniestrze utrzymuje przemysł, rosyjskie dotacje i stała obecność 2 tys. żołnierzy Federacji. Do tego trzeba dodać cztery zmotoryzowane brygady armii Naddniestrza, w sumie ok. 8 tys. żołnierzy ściśle podporządkowanych rosyjskiemu dowództwu. Łatwo może być ich więcej, bo mieszkańcy Naddniestrza to w zasadzie zdemobilizowany rosyjski personel wojskowy wraz z rodzinami. Co prawda od rosyjskiej inwazji na Ukrainę wojskowe transporty nie są wpuszczane do Naddniestrza, ale militarnie enklawa jest praktycznie samowystarczalna. Od upadku ZSRR rosyjscy żołnierze pilnują tam jednego z największych składów broni konwencjonalnej w Europie – w sumie ok. 40 tys. ton broni i amunicji. Z punktu widzenia Kremla to idealne miejsce do uruchomienia lokalnego konfliktu. Po jednej stronie granicy Naddniestrza leży buntująca się przeciwko Moskwie Ukraina. Po drugiej jest Mołdawia, gdzie toczy się bardzo korzystny dla rosyjskich interesów ostry polityczny spór o to, czy trzymać się bliskich relacji z Rosją, czy też wstępować do UE i NATO. Podobny spór polityczny doprowadził kilka lat temu do Majdanu w Kijowie i rosyjskiej interwencji wojskowej na Krymie i Donbasie. Dziś do roli mołdawskiego Wiktora Janukowycza pretenduje prorosyjski prezydent Igor Dodon. Nie dalej jak tydzień temu jedno z prozachodnich ugrupowań politycznych, liberalna Partia Akcji i Solidarności, zawiadomiło prokuraturę o zdradzie

popętnionej przez prezydenta, który ma reprezentować rosyjskie interesy w Mołdawii (...).

Źródło: *Operacja Naddniestrze*, 3.09.2017 r., dostępny w internecie: wprost.pl [dostęp 2.04.2020 r.].

Scharakteryzuj polityczne znaczenie Naddniestrza dla Federacji Rosyjskiej.

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z ilustracją prezentującą godło Naddniestrza i wykonaj polecenie.

Źródło: Губернул Републичий Молдовенешть Нистрене, licencja: CC BY 2.5.

Wyjaśnij, do czego nawiązuje godło Naddniestrza. Odpowiedź uzasadnij.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

“ *Państwo, którego nie znajdziecie na mapie* ”

Określenie to być może brzmi trochę dziwnie, ale w pełni oddaje sytuację, w jakiej po upadku Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich oraz późniejszej wojnie domowej w Mołdawii znalazł się rejon określany jako Naddniestrze. Obejmuje on tereny leżące na lewym brzegu Dniestru i położone pomiędzy Ukrainą a Rumunią. Stanowi go pas ziemi o długości około 200 km i średniej szerokości około 12–15 km.

Mimo że kraj ten stworzył swoją wewnętrzną strukturę, a nawet wytyczył granice, strzeżone przez odpowiednie służby mundurowe, to nie został uznany przez żadne inne państwo, prawo międzynarodowe czy też dyplomację. Oficjalnie uważa się go za autonomiczny rejon Mołdawii, stanowiący jej integralną część. Suwerenność Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej uznają tylko inne separatystyczne państwa, jak Abchazja i Osetia Południowa. Jednak w rzeczywistości dla osób, które tam się pojawiają, czy też ludzi tam mieszkających państwo to istnieje i rządzi się swoimi prawami.

„Jeżeli pojedziemy do Naddniestrza, to na pewno natkniemy się na granicę, na której znajdują się szlabany i pogranicznicy, a jeżeli już wjedziemy do tego kraju, to spotkamy tam policję i armię naddniestrzańską. Państwo to poza tym ma swój parlament, flagę i godło, a nawet walutę, czyli posiada całkowitą strukturę państwowości jak każdy inny kraj” – wyjaśnia „Nowemu Dziennikowi” Tomasz Grzywaczewski, reporter i autor książki „Granice marzeń. O państwach nieuznawanych”, poświęconej m.in. Naddniestrzu.

Źródło: *Państwo, którego nie znajdziecie na mapie*, 7.12.2019 r., dostępny w internecie: dziennik.com [dostęp 2.04.2020 r.].

Wyjaśnij, dlaczego Naddniestrze nie jest uznawane za niepodległy i suwerenny kraj.

Zapoznaj się z fragmentem rozmowy z ekspertami do spraw wschodnich Kamilem Całusem i Piotrem Oleksym o mało znanej części Europy: Mołdawii, Naddniestrzu i Gagauzji. Wykonaj polecenie.

((Ziemowit Szczerek

Naddniestrze. Państwo wyjęte spod prawa

(...) A jak wygląda sprawa naddniestrzańskiej tożsamości?

P.O.: Obecne 25-latki nie pamiętają innej rzeczywistości. Specyfika życia w państwie nieuznanym dodatkowo wzmacnia wspólnotę na zasadzie „ludzie spoza Naddniestrza nas nie rozumieją”. Mają silne poczucie przynależności do „rosyjskiego świata” – skłonność do postrzegania Rosji jako wielkiej ojczyzny, a Naddniestrza jako zachodniego bastionu rosyjskości. Stworzono im obraz wroga w postaci Rumunii. Wielu młodych ludzi określa się więc jako Naddniestrzanie, co nie przeszkadza im czuć się też Rosjanami.

Czyli większość Naddniestrzan poparłaby ewentualne włączenie swojego kraju do Rosji?

P.O.: Myślę, że szczere poparcie byłoby na poziomie powyżej 90 proc. Naddniestrzanie czują się czasem nawet lepszymi Rosjanami niż ci z Federacji. A przede wszystkim nie chcą mieszkać w Mołdawii, bo wciąż wierzą, że Mołdawia dąży do połączenia z Rumunią, która kojarzy im się z faszyzmem oraz nacjonalizmem. Uważają, że tylko Rosja byłaby w stanie ich obronić. Jest to w dużej mierze efekt radzieckiej oraz naddniestrzańskiej propagandy. Co ciekawe, wszystkie grupy etniczne są tak samo prorosyjskie, również Mołdawianie stanowiący tu 30 proc. ludności. Rosjanie stanowią kolejne 30, Ukraińcy – kolejne. Pozostałe 10 proc. to Bułgarzy, Gagauzi i inni.

Warto zauważyć, że w NRM mówi się często o tożsamości *rossijskoj*, nie *russskoj*, a więc tożsamości odwołującej się nie tyle do rosyjskości etnicznej, co do rosyjskiej cywilizacji. Dziedzicami i nosicielami tych wartości kulturowych są (według Naddniestrzan) wszystkie narody byłego imperium. W tej narracji bardzo ważne miejsce zajmuje właśnie Imperium Rosyjskie, a nie ZSRR, jak to jest na przykład na wschodniej Ukrainie czy na Białorusi. Największymi bohaterami są marszałek Aleksander Suworow i caryca Katarzyna II.

Źródło: Ziemowit Szczerek, *Naddniestrze. Państwo wyjęte spod prawa*, dostępny w internecie: polityka.pl [dostęp 2.04.2020 r.].

Wyjaśnij, dlaczego Naddniestrze jest tak mocno związane z Rosją. Odpowiedź uzasadnij.

Dla nauczyciela

Autor: Jarosław Dyrda

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Konflikty na świecie – konflikt naddniestrzański

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

XIII. Ład międzynarodowy.

Uczeń:

10) przedstawia konflikty międzynarodowe i etniczne w nieunijnej części Europy; lokalizuje je, wyjaśnia ich przyczyny i konsekwencje.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje sytuację Mołdawii po upadku ZSRS;
- wyjaśnia, jak doszło do powstania Naddniestrza;
- analizuje przyczyny konfliktu naddniestrzańskiego;
- omawia jego przebieg;
- przedstawia konsekwencje konfliktu w Naddniestrzu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca;

- praca z mapą.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Wprowadzenie na temat sytuacji na terenie byłego Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich po jego rozpadzie, dążeń niepodległościowych poszczególnych republik.
2. Przedstawienie tematu i celów lekcji.

Faza realizacyjna

1. Przedstawienie historii regionu Naddniestrza od czasów średniowiecznych po upadek ZSRS – rozmowa nauczająca.
2. Rozpad Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich i ogłoszenie niepodległości przez Mołdawię. Uczniowie mają zwrócić uwagę na kolejność ogłaszania niepodległości przez poszczególne republiki ZSRS – praca z mapą. Próba wyciągnięcia wniosków dotyczących przyczyn separacji Naddniestrza od Mołdawii.
3. Konflikt w Naddniestrzu – analiza mapy interaktywnej. Zespół klasowy, podzielony na kilka grup, poznaje kolejne etapy konfliktu o Naddniestrze. W trakcie analizy jest tworzona przez poszczególne grupy notatka z zajęć, która zostaje zapisana do zeszytów.
4. Naddniestrzańska Republika Mołdawii – kraj, którego oficjalnie nie ma – dyskusja na temat współczesnej sytuacji tego separatystycznego państwa.
5. Przedstawienie przez nauczyciela informacji o Polonii mieszkającej w Naddniestrzu.

Faza podsumowująca

1. W ramach podsumowania uczniowie wykonują ćwiczenia do mapy oraz samodzielnie kończą notatki z lekcji.

2. Wykonanie ćwiczeń 1–4 z bloku „Sprawdź się”.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne nr 5–8.

Przygotuj krótką notatkę na temat Polonii w Naddniestrzu i Mołdawii.

Materiały pomocnicze:

Anna Tomczyk, *Polacy z Naddniestrza*, tvp.pl.

Operacja Naddniestrze, „Wprost”, wprost.pl.

Państwo, którego nie znajdziecie na mapie, „Nowy Dziennik”, dziennik.com.

Ziemowit Szczerek, *Naddniestrze. Państwo wyjęte spod prawa*, polityka.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Mapa interaktywna będzie pomocnym źródłem w lekcji powtórzeniowej lub materiałem inspirującym do wykonania projektu na temat współczesnych konfliktów międzynarodowych.